

БЕЗБЕДНОСТ

ЧАСОПИС
МИНИСТАРСТВА
УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА
РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

БЕОГРАД, година LXII 1/2020

УРЕДНИШТВО

Доц. др Божидар Оташевић, доцент Криминалистичко-полицијског универзитета,
Проф. др Миљивој Донсај, редовни професор Факултета спорта и физичког васпитања Универзитета у Београду,
Доц. др Ивана Бодрожих, доцент Криминалистичко-полицијског универзитета,
Проф. др Тијана Шурлан, судија Уставног суда Републике Србије,
Проф. др Бојан Милисављевић, редовни професор Правног факултета Универзитета у Београду,
Проф. др Миле Шикман, ванредни професор Правног факултета Универзитета у Бања Луци, начелник Управе за полицијску обуку, Министарства унутрашњих послова Републике Српске,
Проф. др Младен Милошевић, ванредни професор Факултета безбедности Универзитета у Београду,
Катарина Томашевић, помоћник министра, начелник Сектора за људске ресурсе Министарства унутрашњих послова Републике Србије,
Др Слободан Малеших, помоћник директора полиције, Дирекција полиције Министарства унутрашњих послова Републике Србије,
Др Жељко Бркић, начелник Центра за полицијску обуку, Сектор за људске ресурсе Министарства унутрашњих послова Републике Србије,
Др Жељко Нинчић, начелник Одељења за оперативну полицијске вештине и опремање полиције, Управа полиције Министарства унутрашњих послова Републике Србије,
Др Наташа Радосављевић-Стевановић, начелник Одељења за физичко-хемијска и токсиколошка вештачења, Национални центар за криминалистичку форензику, Управа криминалистичке полиције Министарства унутрашњих послова Републике Србије,
Доц. др Владимир Шебек, шеф Одсека за борбу против корупције, Управа криминалистичке полиције Министарства унутрашњих послова Републике Србије.
Илија Раџић, главни координатор I, Дирекција полиције Министарства унутрашњих послова Републике Србије.
Марина Васић, главни службеник за управљање каријером запослених, Одељење за развој запослених и организације, Сектор за људске ресурсе Министарства унутрашњих послова Републике Србије.

Главни и одговорни уредник

Доц. др Божидар Оташевић

УРЕДНИК

Јасмина Владисављевић

ЛЕКТУРА И КОРЕКТУРА

Јасмина Милетић

ЛЕКТОР ЗА ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК

Весна Анђелић-Николенџић

АДРЕСА УРЕДНИШТВА:

Булевар Зорана Ђинђића 104
011/3148-734, 3148-739, e-mail: upobr@mup.gov.rs

ЧАСОПИС ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТА ГОДИШЊЕ

(тираж: 800 примерака)

ШТАМПА: Комазец,

Краља Петра I, бб, Инђија

PDF верзија часописа доступна је на адреси:

<http://www.mup.gov.rs/> публикације,

и архива бројева од 2000. до 2015. године доступна је на адреси:

<http://prezentacije.mup.gov.rs/upravzaobrazovanje/bezbednost.html>

САДРЖАЈ

ОРИГИНАЛНИ НАУЧНИ РАДОВИ

- Проф. др Тања КЕСИЋ
Предраг ЂЕТКОВИЋ
Проф. др Милан ЖАРКОВИЋ
- 5 АНАЛИЗА ПРИМЕНЕ НОВИХ ЗАКОНСКИХ РЕШЕЊА У СУЗБИЈАЊУ КОРУПЦИЈЕ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ
- Проф. др Валентина БАИЋ
Доц. др Ивана РАДОВАНОВИЋ
Милан ОЉАЧА
- 23 СОЦИОДЕМОГРАФСКЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ ХОМИЦИДАЛНЕ ПОПУЛАЦИЈЕ
- Катарина ТОМАШЕВИЋ
Др Саша Виријевић ЈОВАНОВИЋ
Др Јелена ЗДРАВКОВИЋ
- 48 УТИЦАЈ ДИГИТАЛНИХ ТЕХНОЛОГИЈА НА УНАПРЕЂЕЊЕ РАДА ПОЛИЦИЈЕ

ПРЕГЛЕДНИ НАУЧНИ РАДОВИ

- Проф. др Саша МИЈАЛКОВИЋ
Марко ЂОРЂЕВИЋ
- 65 ФЕНОМЕНОЛОГИЈА ПАРАМИЛИТАРИЗМА – ПРИЛОГ ПРЕВАЗИЛАЖЕЊУ ТЕРМИНОЛОШКИХ ДИЛЕМА ЈЕЗИКА БЕЗБЕДНОСНИХ НАУКА
- Проф. др Зоран ЂУРЂЕВИЋ
Проф. др Ненад МИЛИЋ
- 84 ЗНАЧАЈ АНАЛИТИЧКЕ ПОДРШКЕ У СУПРОТСТАВЉАЊУ САВРЕМЕНИМ ОБЛИЦИМА КРИМИНАЛИТЕТА У УСЛОВИМА ЕВРОПСКИХ ИНТЕГРАЦИЈА
- Др Мина Т. ЗИРОЈЕВИЋ
Доц. др Дарко М. МАРКОВИЋ
- 103 ВЕРСКИ ФУНДИРАН САМОУБИЛАЧКИ ТЕРОРИЗАМ
- Проф. др Александар ЧУДАН
Ђурица НИКОЛИЋ
Проф. др Далибор КЕКИЋ
- 121 НОВА АРХИТЕКТУРА И РИЗИЦИ У ПОСЛОВАЊУ СА ПЛАТНИМ КАРТИЦАМА
- Бојан КУЗМАНОВИЋ
Доц. др Михаило ЗОГОВИЋ
- 138 УПОТРЕБА ДРУШТВЕНИХ МЕДИЈА У ПОБУЊЕНИЧКЕ И ПРОТИВПОБУЊЕНИЧКЕ СВРХЕ
- Катарина ЖИВАНОВИЋ
- 157 ЗЛОСТАВЉАЊЕ, МУЧЕЊЕ И ИЗНУЂИВАЊЕ ИСКАЗА ОСУМЊИЧЕНОГ У КРИВИЧНОМ ЗАКОНОДАВСТВУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
- Марина ВАСИЋ
- 174 УСПОСТАВЉАЊЕ СИСТЕМА КАРИЈЕРНОГ НАПРЕДОВАЊА ПОЛИЦИЈСКИХ СЛУЖБЕНИКА ЗАСНОВАНОГ НА ПРИНЦИПИМА УПРАВЉАЊА КОМПЕТЕНЦИЈАМА И УЧИНКОМ
- 191 УПУТСТВО САРАДНИЦИМА ЗА ПРИПРЕМУ РУКОПИСА

CONTENTS

ORIGINAL SCIENTIFIC PAPERS

Prof. Tanja KESIĆ, PhD
Predrag ĆETKOVIĆ
Prof. Milan ŽARKOVIĆ, PhD

5 ANALYSIS OF THE APPLICATION OF NEW LEGAL SOLUTIONS
IN SUPPRESSION OF CORRUPTION IN THE REPUBLIC OF SERBIA

Prof. Valentina BAIĆ, PhD
Assistant Prof. Ivana RADOVANOVIĆ, PhD
Milan OLJAČA

23 SOCIODEMOGRAPHIC CHARACTERISTICS
OF THE HOMICIDAL POPULATION

Katarina TOMAŠEVIĆ
Dr Saša Virijević JOVANOVIĆ
Dr Jelena ZDRAVKOVIĆ

48 THE INFLUENCE OF DIGITAL TECHNOLOGY ON
POLICE WORK IMPROVEMENT

REVIEW PAPERS

Prof. Saša MIJALKOVIĆ, PhD
Marko ĐORĐEVIĆ

65 PHENOMENOLOGY OF PARAMILITARISM – CONTRIBUTION TO
OVERCOMING THE TERMINOLOGICAL DILEMMAS OF THE
LANGUAGE OF SECURITY SCIENCES

Prof. Zoran ĐURĐEVIĆ, PhD
Prof. Nenad MILIĆ, PhD

84 THE IMPORTANCE OF ANALYTICAL WORK IN COUNTERING
CONTEMPORARY FORMS OF CRIME IN THE
CONTEXT OF EU INTEGRATION

Dr Mina T. ZIROJEVIĆ
Assistant Prof. Darko. M. MARKOVIĆ, PhD

103 RELIGION-MOTIVATED SUICIDE TERRORISM

Prof. Aleksandar ČUDAN, PhD
Đurica NIKOLIĆ
Prof. Dalibor KEKIĆ, PhD

121 NEW ARCHITECTURE AND RISKS IN
PAYMENT CARD OPERATIONS

Bojan KUZMANOVIĆ
Assistant Prof. Mihailo ZOGOVIĆ, PhD

138 THE INFLUENCE OF SOCIAL MEDIA ON INSURGENCY

Katarina ŽIVANOVIĆ

157 ILL-TREATMENT, TORTURE OR EXTORTION OF CONFESSION
FROM SUSPECTS IN THE LEGISLATION OF THE
REPUBLIC OF SERBIA

Marina VASIĆ

174 ESTABLISHMENT OF A CAREER ADVANCEMENT
SYSTEM FOR POLICE OFFICERS BASED ON THE PRINCIPLE
OF COMPETENCY AND PERFORMANCE MANAGEMENT

191 INSTRUCTION FOR THE ASSOCIATES ABOUT
EDITING THE MANUSCRIPTS

*Проф. др Тања КЕСИЋ**

Криминалистичко-полицијски универзитет

Маст. прав. Предрог ЋЕТКОВИЋ

Више јавно тужилаштво, Посебно одељење за сузбијање корупције, Београд

Проф. др Милан ЖАРКОВИЋ

Криминалистичко-полицијски универзитет

ДОИ: 10.5937/bezbednost2001005K

УДК: 343.352:343.85::343.14:343.197(497.11)

Оригинални научни рад

Примљен: 26. 2. 2020. године

Ревизија: 3. 3. 2020. године

Датум прихватања: 7. 4. 2020. године

Анализа примене нових законских решења у сузбијању корупције у Републици Србији¹

***Апстракт:** Борба против корупције спада у најважније задатке сваког друштва и државе, због чега се предузимају бројне активности усмерене у правцу адекватне превенције и сузбијања корупције. Најзначајније активности посвећене су изградњи свеобухватног нормативног оквира у борби против корупције, дефинисању корупције, инкриминацији коурптивних дела, успостављању специјализованих органа за борбу против корупције и изградњи оперативних и техничких капацитета тих органа у циљу успешне борбе против корупције. Мада појам корупције још увек није на јединствен начин дефинисан, корупција се може одредити као злоупотреба овлашћења ради личне*

¹ Овај рад је резултат реализовања научноистраживачког пројекта под називом *Развој институционалних капацитета, стандарда и процедура за супротстављање организованом криминалу и тероризму у условима међународних интеграција* који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије (бр. 179045), а реализује Криминалистичко-полицијски универзитет у Београду (2011–2019). Рад је презентован на Међународној научно-стручној конференцији „Савремена криминалистика и њене развојне димензије“ у организацији Међународног криминалистичког удружења. Конференција је одржана у Новом Саду 15. 11. 2019.

користи. Имајући у виду чињеницу да корупција води осиромашењу друштва и државе и губитку поверења грађана у демократске институције, Република Србија је донела нови Закон о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције, којим су прописана коруптивна кривична дела и предвиђена је специјализација државних органа ради кривичног гоњења и суђења за та кривична дела. Такође, овим законом прописано је увођење финансијске форензике, службеника за везу са Тужилаштвом за организовани криминал и посебним одељењима за сузбијање корупције и формирање ударних група при надлежним тужилаштвима, а све у циљу успешног истраживања и доказивања коруптивних кривичних дела. У раду су представљени резултати рада Посебног одељења за сузбијање корупције при Вишем јавном тужилаштву у Београду у првој години рада, односно анализирана су: коруптивна кривична дела која су процесуирана, практична имплементација нових законских одредаба којима се унапређује истраживање и доказивање коруптивних кривичних дела и број судски окончаних поступака. Посебно је указано на одређене недостатке у законским решењима који отежавају ефикасну борбу против корупције.

Кључне речи: *корупција, специјализација, истраживање и доказивање.*

Уводна разматрања

Корупција је сложен феномен који је заступљен у скоро сваком друштву и перципира се као изузетно негативна појава, с обзиром да доводи до осиромашења друштва и губитка поверења грађана у демократске институције. Реч је о феномену који је давно препознат, имајући у виду да је премијер тадашње Краљевине Индије, још пре две хиљаде година, писао о моралним и политичким проблемима корупције у тој земљи (Ћирић et al., 2010: 28). Поједини аутори сматрају да је корупција неизбежна у савременом друштву, будући да без државне управе и бирократије не може бити ни корупције (Воск, 2013: 15–16). Такође, корупција се често повезује са неморалношћу, јер се у друштвима у којима нису прихваћена и доследно примењена чврста морална правила

која налажу осуду корупције стичу услови за већу подложност грађана корумпирању (Ћирић, 2009: 223).

У Републици Србији у употреби је дефиниција корупције коју прописује Закон о Агенцији за борбу против корупције, тако што под овим појмом подразумева однос који се заснива злоупотребом службеног, односно друштвеног положаја или утицаја, у јавном или приватном сектору, у циљу стицања личне користи или користи за другог (чл. 2).² Нешто редукованије одређење корупције налазимо у новом Закону о спречавању корупције, којим је прописано да се под корупцијом има сматрати однос који настаје коришћењем службеног или друштвеног положаја или утицаја ради стицања користи за себе или другог (чл. 2, т. 1).³ Дефиницију корупције предвиђену Законом о Агенцији за борбу против корупције користи и Национална стратегија за борбу против корупције у Републици Србији за период од 2013. до 2018. године.⁴ У теорији постоји слично мишљење, које под коруптивним понашањем подразумева сваки облик злоупотребе овлашћења ради личне или колективне користи у јавном и приватном сектору (Kurtović, 2005: 3).

Имајући у виду комплексност појма корупције, морамо нагласити да се она може проучавати с различитих аспеката, од којих је један и кривичноправни. Бавити се кривичноправним аспектом корупције, заправо значи установити да ли су и на који начин дефинисана коруптивна кривична дела уз анализу специфичности кривичног поступка, односно процесног механизма откривања и доказивања ових кривичних дела. Већ при одговору на прво питање наилазимо на проблем који се манифестује у недостатку јединствене дефиниције корупције јер кривично законодавство не садржи дефиницију коруптивних кривичних дела, па се корупција најчешће схвата као злоупотреба овлашћења ради приватне користи (*abuse of power for private gain*) (Божић et al., 2016: 457).⁵ Ипак, у теорији кривичног права постоји

² Службени гласник Републике Србије, бр. 97/08, 53/10, 66/11 – одлука УС, 112/13 – аутентично тумачење и 8/15 – одлука УС.

³ Службени гласник Републике Србије, бр. 35/19.

⁴ Службени гласник Републике Србије, бр. 57/13.

⁵ Овај концепт се користи у Глобалном програму Уједињених нација против корупције, који је прихваћен и у пракси Европске уније (посебно је спомиње Извјештај Европске уније о борби против корупције из 2011. године).

подела на коруптивна кривична дела у ужем и ширем смислу. Коруптивна кривична дела у ужем смислу јесу сва кривична дела код којих се санкционишу радње које се могу окарактерисати као искључиво коруптивне, као што су: примање мита, давање мита, давање и примање мита у вези са гласањем, примање мита у обављању привредне делатности и трговина утицајем. Коруптивна кривична дела у ширем смислу јесу кривична дела у која се могу убројати и она код којих се радња извршења појављује као последица корупције, али се сама корупција не може доказати (Центар за правосудна истраживања, 2017: 39). У сваком случају, један од услова *sine qua non* владавине права у одређеном друштву јесте уверење да се власт, а самим тим и њена злоупотреба, може и мора ограничити путем права (Илић, 2007: 221), што указује на значај кривичноправног аспекта борбе против корупције.

У овом раду пажња ће бити посвећена управо кривичноправном сузбијању корупције у Републици Србији, тако што ћемо најпре представити досадашње стање домаћег кривичног законодавства, а потом анализирати најновија законска решења у овој области и ефекте њихове примене.

Сумарни приказ досадашњих законских решења у кривичноправном сузбијању корупције

Прве активности усмерене на дефинисање посебних законских одредаба о сузбијању корупције везују се за Законик о кривичном поступку из 2001. године (ЗКП),⁶ који је у глави XXIXа садржавао одредбе о поступку за кривична дела организованог криминала, корупције и друга изузетно тешка кривична дела. Као коруптивна кривична дела закон је навео: злоупотребу службеног положаја, трговину утицајем, примање и давање мита. Поред тога, први пут су прописане и посебне доказне радње у циљу лакшег откривања и доказивања ових кривичних дела.

Убрзо након доношења ЗКП-а, 2002. године донет је и посебан Закон о организацији и надлежности државних органа у

⁶ Службени лист СРЈ, бр. 70/01 и 68/02 и Службени гласник Републике Србије, бр. 58/04, 85/05, 115/05, 85/05 др. закон, 49/07, 20/09 – др. закон, 72/09 и 76/10.

сузбијању организованог криминала, корупције и других посебно тешких кривичних дела.⁷ Овим законом уређени су образовање, организација, надлежност и овлашћења државних органа и посебних организационих јединица државних органа, ради откривања, кривичног гоњења и суђења за таксативно наведена кривична дела (чл. 2). Међу њима су била и одређена кривична дела против службене дужности, када је окривљени, односно лице којем се даје мито, службено или одговорно лице које врши јавну функцију на основу избора, именована или постављена од стране Народне скупштине, Владе, Високог савета судства или Државног већа тужилаца.

Тада су први пут формирани посебни органи за супротстављање овим облицима криминала, као што су Посебно одељење за борбу против организованог криминала при Окружном јавном тужилаштву у Београду, Управа за сузбијање организованог криминала при Министарству унутрашњих послова, Посебно одељење Окружног суда у Београду и Посебно одељење Врховног суда Србије за поступање у првом, односно другом степену у случајевима наведених кривичних дела и Посебна притворска јединица при Окружном затвору у Београду за издржавање притвора одређеног у посебном поступку за кривична дела организованог криминала, корупције и друга посебно тешка кривична дела.

Закон је дефинисао и посебна овлашћења надлежних државних органа у поступку за кривична дела организованог криминала, предвиђајући да ће се примењивати одредбе главе XXIXа ЗКП-а, ако његовим одредбама није друкчије одређено. Прописана су и правила која се односе на подношење нових доказа; право на разгледање списа; рокови у којима се мора спровести вештачење и доставити налаз и мишљење вештака; вођење записника и аудио и видео бележење тока главног претреса; могућност испитивања сведока помоћу конференцијске видео-везе и путем међународне кривичноправне помоћи; право суда да одреди заштиту личних података о сведоку и оштећеном и обавезу чувања службене тајне у овим поступцима.

⁷ Службени гласник Републике Србије, бр. 42/02, 27/03, 39/03, 67/03, 29/04, 58/04 – др. закон, 45/05, 61/05, 72/09, 72/11, 101/11 и 32/13.

Значајне су и одредбе којима је предвиђена обавеза за лица која врше функцију, односно обављају послове и задатке у државним органима и посебним организационим јединицама предвиђеним законом, да пре ступања на функцију, односно рад, доставе Агенцији за борбу против корупције, у писаној форми, потпуне и тачне податке о својој имовини и имовини свог брачног друга, крвних сродника у правој линији, а у побочној до трећег степена крвног сродства и у тазбинском сродству до другог степена. Евидентирање и провера тих података стављени су у надлежност Агенције за борбу против корупције (чл. 16, ст. 1 и 2). Безбедносне провере лица која раде у специјализованим државним органима биле су у надлежности Министарства унутрашњих послова, Безбедносно-информативне агенције и Војно-безбедносне агенције.

Овај закон мењан је више пута, па је изменама и допунама из 2013. године промењен и каталог коруптивних кривичних дела, у смислу да су њиме обухваћена и следећа кривична дела: злоупотреба положаја одговорног лица, злоупотреба у вези са јавном набавком и злоупотреба службеног положаја, када вредност прибављене имовинске користи прелази износ од 200.000.000 динара.

Анализа актуелних законских одредаба о кривичноправном сузбијању корупције

Нови Закон о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције (ЗОНДОСОКТК)⁸ донет је 2016. године, а почео је да се примењује од 1. марта 2018. године. Закон је предвидео решења која нису само „козметичке измене“, већ би суштински требало да створе платформу за ефикасну и опсежну борбу против најмалигнијих форми криминала и буду моћно оружје у рукама државе, пре све јавног тужилаштва као органа који врши кривични прогон у име државе (Ћетковић, 2018: 98).

Таксативно су наведена кривична дела на која се примењује овај закон, без посебног издвајања коруптивних

⁸ Службени гласник Републике Србије, бр. 94/16 и 87/18 – др. закон.

кривичних дела (чл. 2 ЗОНДОСОКТК). Ипак, закон доноси новине прописијући специјализацију надлежних државних органа за сузбијање корупције. Законом је предвиђено да су у поступцима за коруптивна кривична дела надлежни следећи државни органи: посебна одељења виших јавних тужилаштава за сузбијање корупције, организациона јединица Министарства унутрашњих послова надлежна за сузбијање корупције и посебна одељења виших судова за сузбијање корупције. Надлежност посебних одељења виших јавних тужилаштава и посебних судских одељења виших судова покрива подручја апелационих судова у Београду, Краљеву, Нишу и Новом Саду.

Посебне одредбе овог закона посвећене су служби финансијске форензике, за коју је предвиђено да се може основати у Тужилаштву за организовани криминал и у посебним одељењима виших јавних тужилаштава за сузбијање корупције. Предвиђено је да послове у овој служби обављају финансијски форензичари, који би требало да пруже помоћ јавном тужиоцу у анализи токова новца и финансијских трансакција у циљу кривичног гоњења. Законом је дефинисано да је финансијски форензичар државни службеник који поседује посебна стручна знања из области финансија, рачуноводства, ревизије, банкарског, берзанског и привредног пословања, а који је завршио специјализовану обуку у Правосудној академији из области кривичног права. Чињеница је да је досадашња пракса кривичног гоњења извршилаца кривичних дела из области привреде и финансија показала да надлежни државни органи не располажу потребним знањима како би се адекватно откривала и доказивала ова кривична дела и тиме створили услови за успешно вођење кривичних поступака, па се овакво законско решење може оценити као исправно (Ћетковић, 2018: 102).

ЗОНДОСОКТК посебну пажњу посвећује сарадњи између државних органа, па прописује обавезу за одређен број државних институција да одреде најмање једног службеника за везу ради остваривања сарадње и ефикаснијег достављања података из ових органа Тужилаштву за организовани криминал и посебним одељењима виших јавних тужилаштава за сузбијање корупције. У питању су Пореска управа, Пореска полиција, Управа царина, Народна банка Србије, Управа за спречавање прања новца, Агенција за борбу против корупције и друге таксативно наведене

институције (чл. 20). Повезаност преко службеника за везу требало би да омогући бржи проток информација између надлежних државних органа и ефикаснији кривични прогон учинилаца ових кривичних дела. Но, поставља се питање да ли „најмање један“ службеник за везу може благовремено да одговори свим захтевима тужилаштва за траженим информацијама. Чини се да би било боље да је законодавац предвидео одређивање „по једног“ службеника за везу како би размена информација између надлежних државних органа била ефикаснија (Њетковић, 2018: 103).

У циљу успешне борбе против организованог криминала, тероризма и корупције предвиђено је формирање ударних група. Ударна група се образује одлуком надлежног вишег јавног тужиоца, по прибављеној сагласности републичког јавног тужиоца, а њоме руководе јавни тужиоци или њихови заменици. У састав ударне групе именују се чланови из реда запослених у државним и другим органима, зависно од предмета рада утврђеног одлуком о образовању ударне групе, само уз њихову сагласност и сагласност руководиоца органа из којег се именују запослени. Ударне групе означавају савремене видове деловања органа гоњења, који треба да омогуће бржу и отворену размену информација са терена и прикупљених доказа између чланова без потребе за достављањем формалних захтева (Крстић, 2017: 81). „Непосреднији рад и константно реферисање, упућеност полицијских службеника на тужиоца и конструктивни мониторинг тужиоца олакшавају вођење специфичних и комплексних истрага“ (Крстић, 2017: 81).

У прелазним одредбама ЗОНДОСОКТК, тачније у чл. 30 предвиђено је да се кривични поступци покренути због кривичних дела предвиђених овим законом имају окончати пред јавним тужилаштвом или судом који су били функционално надлежни за поступање пре почетка примене овог закона. Упркос одредби из чл. 7 ЗКП којом је дефинисано покретање кривичног поступка и чињеници да се она не односи на предмете из предистражног поступка, више хиљада таквих предмета достављено је на даље поступање посебним одељењима јавних тужилаштва за сузбијање корупције. На тај начин, Посебно одељење за сузбијање корупције Вишег јавног тужилаштва у Београду задужило је између 5.000 и 6.000 предмета и тиме је започело рад из „дебелог

минуса“ . Та ситуација је могла бити избегнута да је законодавац предвидео да ће у надлежности раније функционално надлежних јавних тужилаштава или судова остати предмети у којима је предузето или започето кривично гоњење, или сви предмети који су примљени закључно са 28. фебруаром 2018. године (Ћетковић, 2018: 104).

Резултати Посебног одељења за сузбијање корупције при Вишем јавном тужилаштву у Београду у првој години рада

Коментар о учинку⁹ посебних одељења за сузбијање корупције при вишим јавним тужилаштвима у Београду, Краљеву, Нишу и Новом Саду у првих годину дана рада даћемо на основу статистичког узорка који је прибављен из Вишег јавног тужилаштва у Београду, Посебног одељења за сузбијање корупције (ВЈТПОСК) као највећег посебног одељења за борбу против корупције у Републици Србији.

У току првих годину дана рада, у ВЈТПОСК у Београду поступало је 17 заменика јавних тужилаца, који су задужили 2.905 КТКО (кривична тужба корупција) предмета и 2.512 КТРКО (кривична тужба разно корупција) предмета, односно укупно 5.417 кривичних предмета са 5.708 пријављених лица, или 318,6 кривичних предмета по сваком обрађивачу предмета (*per capita*). Највећи узрок оволике оптерећености јесте поменута спорна одредба чл. 30 ЗОНДОСОКТК, којом је предвиђено да ће само кривични поступци који су започети пред јавним тужилаштом или судом који су били функционално надлежни пре дана почетка примене закона бити окончани пред тим судовима или тужилаштвима.

⁹ Према подацима Тужилаштва за организовани криминал, током 2017. и 2018. године број подигнутих оптужница за коруптивна кривична дела је свега 34, од тога велики број се односи на царинску контролу робе где су оптужени полицијски службеници. Наведено према: Цвејин, Ж. *Процена напретка Србије у испуњавању политичких критеријума у преговорима са ЕУ. Трећи део: Корупција и организовани криминал у Србији – у потрази за интегритетом*, Центар за истраживање, транспарентност и одговорност (ЦРТА), Београд, 2018, стр. 33 34. Доступно на: <https://crta.rs>2019/06>Izv...> , приступљено: 1. 10. 2019.

Овако срочена одредба довела је до великог прилива предмета у новооснована одељења за борбу против корупције. По нашем мишљењу тиме је отежана ефикасност рада тих одељења, јер су ВЈТПОСК оптерећена предметима који су дуги низ година били у предистражном поступку. Такође, и сам проток времена је додатно отежао рад на тим предметима. Зашто је до оваквог „преливања“ неуражених предмета дошло, питање је на које само законодавац може да одговори. Пре него што је одредба чл. 30 овог закона формулисана онако како је ушла у законски текст, нужно је било извршити барем прелиминарну процену броја предмета који ће, пре свега из основних тужилаштава, али и из виших тужилаштава, прећи у надлежност ВЈТПОСК, што очито није учињено, те је неколико хиљада предмета од 1. 3. 2018. године прешло у надлежност ВЈТПОСК.

Поступајући по наведеним предметима, већ у првој години рада ВЈТПОСК у Београду решило је највећи део ових предмета. Кривичне пријаве против 2.204 лица су одбачене, док су предмети против 1.324 лица враћени на надлежност основним и вишим јавним тужилаштвима из којих су достављени због непостојања кривичних дела из надлежности ВЈТПОСК у Београду. У првој години ВЈТПОСК у Београду покренуло је истрагу против 435 лица, и оптужило 133 окривљена лица, од чега је 20 лица на оптужницама, а 113 лица су по оптужним предлозима изведена пред суд. Суд је у првој години донео и пресуде против 94 лица у првом степену по поднетим оптужним актима ВЈТПОСК у Београду.

Поред тога, кроз начело опортунитета, односно кроз одлагање кривичног гоњења (КЕОКО), одбачене су кривичне пријаве против 65 лица, а закључени су споразуми о признању кривичног дела са 114 лица у првој години поступања ВЈТПОСК. Треба рећи да је ВЈТПОСК покренуло и финансијске истраге против 143 лица по Закону о одузимању имовине проистекле из кривичног дела (ЗОИК),¹⁰ као важног инструмента за одузимање криминалцима финансијске подлоге за даље вршење кривичних дела.

Када се има у виду структура криминалитета којом се баве ВЈТПОСК, морало би се из наведених статистика закључити да су

¹⁰ Службени гласник Републике Србије, бр. 32/13, 94/16 и 35/19.

постигнути резултати изванредни, што и јесте била оцена државних органа Републике Србије који су евалуирали резултате новооснованих одељења, пре свега Министарства правде Републике Србије. Наш је став да су централизација и специјализација органа који ће се бавити борбом против корупције, које су учињене почев од 1. марта 2018. године, значајно допринеле ефикаснијем поступању државних органа у предметима привредног криминала и против службене дужности, који чине нуклеус надлежности ВЈТПОСК.

* * *

Потребно је мало детаљније образложити и анализирати приказане резултате рада ВЈТПОСК у Београду. Оно што на први поглед може деловати као негативан тренд у раду ВЈТПОСК, а то је велики број негативних одлука по поднетим кривичним пријавама (поменутих 2.204 лица против којих су одбачене кривичне пријаве), заслужује дубљу анализу и сагледавање како би се из правог угла могао донети закључак о позитивним ефектима поступања ВЈТПОСК у Београду у предметима корупције. Пре свега, као што смо већ напоменули, велики број предмета које је ВЈТПОСК у Београду добила у рад јесу предмети са временом извршења од пре три, четири па до десет или више година од тренутка преласка предмета у надлежност ВЈТПОСК. У таквим предметима је доказивање услед протека времена значајно отежано, поготово када су у питању лична доказна средства, односно сведоци. После више година од догађаја сасвим је нормално да сведоци више не могу да се сете и кроз исказ дат јавном тужиоцу репродукују околности из времена извршења евентуалног кривичног дела, па је услед доказног дефицита тужилаштво било приморано да доноси негативне одлуке и одбацује кривичне пријаве.

Друга веома важна околност на коју треба указати јесте структура подносилаца кривичних пријава јавном тужилаштву када су у питању кривична дела из надлежности ВЈТПОСК. Апроксимативно 85% кривичних пријава ВЈТПОСК поднела су физичка и правна лица, а свега 15% кривичних пријава поднела је полиција као државни орган специјализован за откривање

учинилаца кривичних дела, који је уз то обавезан и да се пре подношења кривичне пријаве консултује са тужиоцем. При оваквој структури предмета, које су већином формирали непрофесионални органи на основу кривичних пријава, мора се пажња посветити и анализи лаичког посматрања кривичног дела. Велики број грађана подноси кривичне пријаве када је незадовољно одлукама других државних органа, посматрајући кривични поступак као *ultima ratio* за заштиту својих интереса (нпр. грађани незадовољни одлукама центара за социјални рад често подносе кривичне пријаве против службеника тих центара и сл.). Као посебно „популарно“ кривично дело за које пријаве подносе грађани издвојила се злоупотреба службеног положаја, јер је за грађане свака повреда њихових права нека злоупотреба, што све доприноси значајном „затрпавању“ ВЈТПОСК пријавама чији исход у великом проценту бива негативна тужилачка одлука, односно одбацивање кривичне пријаве.

Што се тиче привреде, тамо правна лица, односно њихови овлашћени представници врло често преносе пословне неспоразуме на терен кривичног права, па се кршење принципа *pacta sunt servanda*, које би могло да се реши кроз одлуке привредних судова, „допуњује за сваки случај“ подношењем кривичне пријаве против друге стране у спору, а честе су и обостране кривичне пријаве. Поред тога, за привредна друштва и њихове овлашћене представнике као да не постоји други облик трансгресије сем кривичног дела, односно као да привредни преступи и прекршаји по њиховом поимању не производе довољан ефекат „заstraшивања“ друге стране. У привреди се по квантитету поднетих пријава истиче кривично дело злоупотребе положаја одговорног лица. Стога и не чуди измена бића овог кривичног дела од 1. марта 2018. године,¹¹ којом је предвиђено да се за ово кривично дело неко може гонити само ако тиме нису остварена обележја неког другог кривичног дела, чиме је подцртан његов супсидијаритет у односу на нека друга специјалнија кривична дела, а све како се не би ионако широка инкриминација неосновано примењивала.

Сматрамо да ове околности ближе појашњавају знатан број негативних тужилачких одлука у првој години рада ВЈТПОСК у

¹¹ Службени гласник Републике Србије, бр. 94/16.

Београду, кроз које је практично направљена преко потребна тријажа предмета који могу бити изведени пред суд, у односу на оне које је одавно требало решити јавнотужилачком одлуком.

Нарочито охрабрује чињеница да је истрага покренута против 435 лица, док је знатно већи број њих осумњичен у скраћеном поступку у фази предузимања доказних радњи којима се проверавају поднете кривичне пријаве. Када се има у виду структура кривичних дела против привреде, од којих многа спадају у криминал тзв. белог оковратника (Јовашевић, 2002: 255), чије је доказивање знатно отежано, може се закључити да су посебна одељења за сузбијање корупције учинила значајан помак у вођењу поступака за ова кривична дела, барем када је у питању број лица против којих се воде истражни поступци.

За прву годину рада се и број од 94 пресуде за кривична дела из надлежности ВЈТПОСК може оценити као више него задовољавајући, јер су судови пред којима ВЈТПОСК поступа по закону формиран и истовремено са тужилаштвима, те су пред суд само дошла оптужења ВЈТПОСК у Београду, па су све донете пресуде резултат рада ВЈТПОСК у истрази и валидно прикупљених доказа на основу којих је суд донео наведене пресуде.

Значајан број предмета решен је и кроз примену института одлагања кривичног гођења и закључење споразума о признању кривичног дела. Структура кривичних дела за која су закључивани споразуми о признању кривичног дела је различита, мада предњаче споразуми закључени за кривично дело проневера и проневера у обављању привредне делатности.

Из наведеног се може извести закључак да је споразум о признању кривичног дела веома битан алат у раду ВЈТПОСК и да је и кроз рад овог одељења потврђена оправданост увођења овог института у наше кривично процесно право. Треба додати и да је ВЈТПОСК приликом закључења споразума о признању кривичног дела условљавало његово закључење враћањем имовинске користи прибављене извршењем кривичних дела. На тај начин је одмах обезбеђиван оштећеним лицима *iustuts titulus* за покретање извршног поступка уколико се у року остављеном у пресудама не врати прибављена имовинска корист. Често су и условне осуде изрицане по споразумима биле под претњом опозива ако се не

врати оштећенима противправна имовинска корист, чиме је тужилаштво гледало и да поврати поверење грађана у правосуђе.

Покренут је и велики број финансијских истрага против 143 лица, што је посебно значајно код кривичних дела против привреде, али и против службене дужности, којима је могуће прибавити значајну имовину проистеклу из кривичног дела. Међутим, крајњи ефекти покренутих финансијских истрага моћи ће да се оцене тек након окончања поступака за трајно одузимање имовине проистекле из кривичних дела, до чега након прве године рада ВЈТПОСК у Београду још није дошло у озбиљнијој мери.

Закључак

Ефикасна борба у сузбијању корупције подразумева сплет различитих активности које предузимају бројни државни органи. Кривичноправни одговор на корупцију, као *ultima ratio*, обухвата прецизно инкриминисање коруптивних понашања. У раду смо представили како је текао овај процес од првог издвајања коруптивних дела до данашњих дана. Укратко смо представили најважније одредбе два посебна закона која су донета у овој области, чији је заједнички именитељ формирање посебних органа, односно посебних организационих јединица при постојећим државним органима у кривичноправном систему за сузбијање корупције. Анализирали смо најважније одредбе ових закона како бисмо указали на механизме који стоје на располагању специјализованим органима за откривање, кривично гоњење и суђење коруптивних кривичних дела.

Од нарочитог значаја је последњи део рада који је посвећен представљању и анализи резултата рада Посебног одељења за сузбијање корупције при Вишем јавном тужилаштву у Београду. На основу података о раду овог органа у протеклих годину дана, можемо закључити да је поступано у 5.417 кривичних предмета са 5.708 пријављених лица. Одбачене су кривичне пријаве против 2.204 лица, док су предмети против 1.324 лица враћени на надлежност основним и вишим јавним тужилаштвима из којих су достављени због непостојања кривичних дела из надлежности ВЈТПОСК у Београду. У првој години ВЈТПОСК у Београду

покренуло је истрагу против 435 лица, и оптужило 133 окривљена лица. Суд је у првој години донео првостепене пресуде против 94 лица.

Одређен број предмета решен је применом одлагања кривичног гоњења и закључивањем споразума о признању кривичног дела. Као нарочито значајно истичемо да је ВЈТПОСК покренуло и финансијске истраге, а склапање споразума о признању кривичног дела и изречене условне осуде условљавало је враћањем противправно прибављене имовинске користи.

Литература

1. Bock, M. (2013). *O uzrocima korupcije i njenoj neminovnosti u savremenom društvu*. U Zbornik radova „Borba protiv korupcije, iskustva i poređenja“, Institut za uporedno pravo, Beograd, str. 11–19.
2. Божић, В., Кесић, Т. (2016). *Казненоправни одговори на корупцију уз предлоге de lege ferenda*. У Зборник радова „Европске интеграције: правда, слобода и безбедност“, Том 1, Научно-стручни скуп са међународним учешћем, Криминалистичко-полицијска академија и „Фондација Ханс Зајдел“, Тара-Београд, стр. 455–482.
3. Цвејин, Ж. (2018). *Процена напретка Србије у испуњавању политичких критеријума у преговорима са ЕУ. Трећи део: Корупција и организовани криминал у Србији – у потрази за интегритетом*, Центар за истраживање, транспарентност и одговорност (ЦРТА), <https://crta.rs/2019/06/Izv>, доступан 1. 10. 2019.
4. Центар за правосудна истраживања, *Улога тужилаштва у борби против корупције и организованог криминала у Републици Србији*, Београд, www.cepris.org/2017/12, доступно: 1. 10. 2019.
5. Ћетковић, П. (2018). Коментар поводом почетка примене Закона о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције, *Правник у правосуђу*, 159/160: 98–104.
6. Ћирић, Ј., Рељановић, М., Ненадић, Н., Јовановић, М., Добрашиновић, Д., Пејовић Д. (2010). *Корупција и*

- методолошки проблеми. У Зборник радова „Корупција – проблеми и превазилажење проблема“, Удружење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије, Београд, стр. 28–37.*
7. Ћирић, Ј. (2009). Криза морала и корупције, *Нова српска политичка мисао*, год. XVII, 1–2: 233–252.
 8. Илић, П.Г. (2007). *Кривичнопроцесни аспекти корупције. У Зборник радова „Корупција – основни појмови и механизми за борбу“, Београд.*
 9. Јовашевић, Д. (2002). *Лексикон кривичног права*, Службени лист СРЈ, Београд.
 10. Кривични законик, Службени гласник РС, бр. 85/05, 88/05 – испр., 111/09, 121/12, 104/13, 108/14, 94/16 и 35/19.
 11. Крстић, Г. (2017). Специјализација државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције са посебним освртом на однос између јавног тужилаштва и полиције, *НБП – Журнал за криминалистику и право*, 3: 67–96.
 12. Kurtović, A. (2005). *Standardi i instrumenti Konvencije UN protiv korupcije u hrvatskom kaznenom zakonodavstvu. У Zbornik radova „Aktualna pitanja kaznenog zakonodavstva“, Zagreb, str. 3–37.*
 13. *Национална стратегија за борбу против корупције у Републици Србији за период од 2013. до 2018. године*, Службени гласник Републике Србије, бр. 57/13.
 14. *Закон о Агенцији за борбу против корупције*, Службени гласник Републике Србије, бр. 97/08, 53/10, 66/11 – одлука УС, 112/13 – аутентично тумачење и 8/15 – одлука УС.
 15. *Закону о одузимању имовине проистекле из кривичног дела*, Службени гласник Републике Србије, бр. 32/13, 94/16 и 35/19.
 16. *Закон о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, корупције и других посебно тешких кривичних дела*, Службени гласник Републике Србије, бр. 42/02, 27/03, 39/03, 67/03, 29/04, 58/04 – др. закон, 45/05, 61/05, 72/09, 72/11, 101/11 и 32/13.
 17. *Закон о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и*

корупције, Службени гласник Републике Србије, бр. 94/16 и 87/18 – др. закон.

18. Закон о спречавању корупције, Службени гласник Републике Србије, бр. 35/19.
19. Законик о кривичном поступку, Службени лист СРЈ, бр. 70/01 и 68/02 и Службени гласник Републике Србије, бр. 58/04, 85/05, 115/05, 85/05 др. закон, 49/07, 20/09 – др. закон, 72/09 и 76/10.

Analysis of the Application of New Legal Solutions in Suppression of Corruption in the Republic of Serbia

***Abstract:** The fight against corruption is the overriding task of every society and state because of which many activities are undertaken that are directed towards adequate prevention and suppression of corruption. The most important activities are dedicated to building comprehensive normative framework in the suppression of corruption, through defining corruption, incrimination of the corruption offenses, establishment of specialized state bodies for the suppression of corruption and defining operational and technical capacities of these bodies in order to successfully fight against corruption. Although the concept of corruption has not yet been uniquely defined, corruption can be defined as abuse of power for private gain. Bearing in mind the fact that corruption leads to impoverishment of the society and state and loss of citizens' confidence in democratic institutions, the Republic of Serbia adopted the new Law on Organisation and Jurisdiction of Government Authorities in the Suppression of Organised Crime, Terrorism and Corruption that prescribes corruptive criminal offenses and foresees specialization of state bodies in order to prosecute and try such criminal offenses. Also, the law provides for the establishment of financial forensics units, connecting officials within the Prosecutor's Office for Organised Crime and the Special Department of the Public Prosecutor's Offices for the Suppression of Corruption and establishment of task forces within mentioned Public Prosecutor's Offices, in order to successfully investigate and prove corruptive criminal offenses. Since more than one year has passed from the beginning of the application of this law, we will present the work results of the Special Department for the*

Suppression of Corruption within the Higher Public Prosecution Office in Belgrade. Therefore, in this paper we will analyse: corruptive criminal offenses prosecuted during the first year; practical implementation of the new legal provisions which improve investigation and proving of corruptive criminal offenses and the number of court-terminated proceedings. Special attention will be paid to cooperation between specialized bodies for the suppression of corruption. In addition to the practical application analysis of the Law on Organisation and Jurisdiction of Government Authorities in the Suppression of Organised Crime, Terrorism and Corruption focusing on the example of the Special Department for the Suppression of Corruption in Belgrade, we will point out certain deficiencies in the legal provisions that make it difficult to efficiently fight against corruption.

Key words: *corruption, specialization, investigation and proving.*